

Pastarojo dešimtmečio moksliniai tyrimai įrodo, jog paauglystė yra jautrus laikotarpis atsiskleisti asmenybės raidos disfunkcijoms, o asmenybės sutrikimas (ribinis jo tipas) yra validi diagnozė paaugliams (Sharp ir Fonagy, 2015). Lietuvoje per mažai dėmesio skiriama paauglių asmenybės problemų pažinimui ir diagnostikai: Higienos instituto duomenimis, 2020-2023 metais registruoti tik 15 asmenybės sutrikimo atvejų paaugliams nuo 12 iki 17 metų.

TLK-11 ASMENYBĖS SUTRIKIMO MODELIS – DRAUGIŠKAS PAAUGLYSTEI

TLK-11 įtraukia dimensinį asmenybės sutrikimo modelį, kuriame pagrindiniu kriterijumi tampa asmenybės funkcionavimo lygis, leidžiantis diagnozuoti asmenybės raidos problemų kontinuumą nuo sunkumų ir sunkaus asmenybės sutrikimo. Tai suteikia galimybių pagerinti asmenybės raidos disfunkcijų ir sutrikimų diagnostiką ir atverti ankstyvos intervencijos galimybes paaugliams, kadangi vertinant su raida susijusius asmenybės procesus jautriau aptinkami nuo normos nukrypę asmenybės aspektai, kai asmenybės sutrikimas dar nėra visiškai išsiskleidęs (Barkauskienė ir kt., 2021; Weekers et al., 2021).

ASMENYBĖS FUNKCIONAVIMAS - KAS TAI?

Asmenybės funkcionavimas apima savasties (tapatumo, apsisprendimo) ir tarpasmeninių procesų (empatijos, intymumo) funkcionavimą kontinuumu nuo normos iki sutrikdymo.

SAVASTIES FUNKCIONAVIMAS

- Tapatumo jausmo stabilumas ir darna (kiek tapatumas ar savasties jausmas yra kintamas ir nenuoseklus, arba pernelyg nelankstus ir fiksuotas)
- Gebėjimas išlaikyti bendrą teigiamą ir stabilų savivertės jausmą. Požiūrio į savo charakteristikas, stipriąsias puses, apribojimus tikslumas
- Gebėjimas apsispręsti (gebėjimas planuoti, pasirinkti ir įgyvendinti tinkamus tikslus)

TARPASMENINIS FUNKCIONAVIMAS

- Tarpasmeninių disfunkcijų laipsnis ir paplitimas įvairiuose kontekstuose ir santykiuose (pvz., romantiniai santykiai, mokykla / darbas, tėvų ir vaikų, šeimos, draugystės, bendraamžių kontekstai):
- Susidomėjimas santykiais su kitais.
- Gebėjimas suprasti ir įvertinti kitų perspektyvas.
- Gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimus ir vienas kitą tenkinančius santykius.
- Gebėjimas valdyti konfliktus santykiuose

parengta pagal PSO (2018).

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU ASMENYBĖS FUNKCIONAVIMO VERTINIMUI STIP-5.1 PRITAIKYMAS LIETUVOJE

STIP-5.1 interviu yra skirtas įvertinti paauglių asmenybės funkcionavimo lygį. Vilniaus universiteto Raidos psichopatologijos tyrimų centro (VU RPTC) atlikto tyrimo rezultatai su psichikos sveikatos paslaugas gaunančių paauglių imtimi (Barkauskienė ir kt., 2024) atskleidė, kad:

STIP-5.1 interviu yra patikimas, validus, kliniškai naudingas metodas individualiam paauglių asmenybės funkcionavimo lygio vertinimui.

Paauglių, gaunančių psichikos sveikatos paslaugas, grupėje 41.4 proc. jų pasižymi vidutiniu ir sunkiu asmenybės funkcionavimo sutrikdymu, o nuotaikos ir elgesio sutrikimus turintys paaugliai išsiskiria stipriausia asmenybės disfunkcija, ypač savasties dimensijoje.

STIP-5.1 gerai diferencijuoja paauglius su subklinicine ir kliniškai reikšminga ribinio asmenybės sutrikimo simptomatika. Pastarajame pogrupyje 74.4 proc. paauglių nustatytas vidutinis ir sunkus asmenybės funkcionavimo sutrikdymas.

Pristatomi duomenys VU Filosofijos fakulteto Psichologijos instituto Raidos psichopatologijos tyrimų centro įgyvendinto projekto „Pusiau struktūruotas interviu asmenybės funkcionavimo vertinimui (STIP-5.1): pritaikymas paauglių asmenybės sutrikimo diagnostikai Lietuvoje“ (Nr. (1.78 MR) SU-1074/S-144), finansuojamo Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšomis, kurį administruoja Sveikatos apsaugos ministerija, rezultatų dalis.

ASMENYBĖS SUTRIKIMO PAAUGLYSTĖJE PAAUGLYSTĖJE DIAGNOSTINIO VERTINIMO REKOMENDACIJOS

SVARBU: vertinimą turi atlikti specialistas, išmanantis paauglystės raidos psichologiją ir psichopatologiją, turintis žinių apie asmenybės sutrikimus ir klinikinio psichologinio vertinimo/diagnostikos kompetenciją.

ATRANKA: kai persipina emocijų (ypač nuotaikos) ir elgesio problemos, kai esama stiprios emocijų ir elgesio disreguliacijos, kai paaugliai nurodo sudėtingus tarpasmeninius santykius, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, savižalą, suicidinius ketinimus, kai nėra atsako į anksčiau skirtą gydymą, **ATLIEKAMAS** asmenybės raidos disfunkcijos rizikos vertinimas naudojant standartizuotą ir naudojimui klinikinėje praktikoje pritaikytą savistatos klausimyną, skirtą 12-18 metų paauglių asmenybės funkcionavimo kontinuumu nuo sveiko iki sutrikdyto vertinimui (LoPFQ 12-18).

Lietuviškoji LOPF-Q 12-18 versija parengta Vilniaus universitete 2020 metais
Autoriai: Rasa Barkauskienė ir Gabrielė-Skabeikytė-Norkienė

ASMENYBĖS FUNKCIONAVIMO LYGIO KLAUSIMYNAS, LOPF-Q 12-18;

Goth, Birkholzer, & Schmeck, 2018)

Klausimyną galite pasiekti internete

<https://academic-tests.com>

DIAGNOSTINIS PUSIAU STRUKTŪRUOTAS INTERVIU, KURĮ ATLIEKA SPECIALISTAS (medicinos psichologas ar gydytojas vaikų ir paauglių psichiatras): kai LoPFQ 12-18 paauglio savistata grįstas vertinimas atskleidžia asmenybės funkcionavimo sutrikdymų ar jų rizikos profilį, taip pat esant pagrįstai klinicisto hipotezei apie galimą asmenybės sutrikimą ar disfunkciją, su paaugliu **ATLIEKAMAS** pusiau struktūruotas interviu asmenybės funkcionavimo vertinimui STIP-5.1, leidžiantis patvirtinti asmenybės funkcionavimo sutrikdymą ir jo lygį, reikalingą asmenybės sutrikimo diagnozei pagal TLK-11.

Lietuviškoji STIP- 5.1 versija parengta Vilniaus universitete 2022 metais
Autoriai: Rasa Barkauskienė, Agnė Saročkaitė, Gabrielė-Skabeikytė-Norkienė, Elena Gaudiešiūtė

PUSIAU STRUKTŪRUOTAS INTERVIU ASMENYBĖS FUNKCIONAVIMO VERTINIMUI, STIP 5.1

Hutsebaut et al., 2017

Dėl interviu naudojimo ir mokymų

programos prašome kreiptis į **VU RPTC**

[Nuoroda į RPTC](#)

Barkauskienė, R., Gaudiešiūtė, E., Saročkaitė, A., Binkauskas, U., Gerliakaitė, I., & Pliučienė, K. (2024). Pusiau struktūruotas interviu asmenybės funkcionavimo vertinimui STIP-5.1: lietuviškosios versijos psichometrinių savybių tyrimas paauglių imtyje. *Psichologija*, 71, 66-83. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2024.71.4>
Barkauskienė, R., Gaudiešiūtė, E., & Skabeikytė, G. (2021). Asmenybės sutrikimo sampratos kaita pereinant prie TLK-11: žvilgsnis iš klinikinės ir raidos perspektyvų. *Psichologija*, 65, 8-21. <https://doi.org/10.15388/Psichol.2021.36>
Sharp, C., & Fonagy, P. (2015). Practitioner Review: Borderline personality disorder in adolescence—recent conceptualization, intervention, and implications for clinical practice. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines*, 56(12), 1266–1288. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12449>
Weekers, L. C., Verhoeff, S. C. E., Kamphuis, J. H., & Hutsebaut, J. (2021). Assessing Criterion A in adolescents using the Semistructured Interview for Personality Functioning DSM–5. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment* (Vol. 12, Issue 4, pp. 312–319). <https://doi.org/10.1037/per0000454>
World Health Organization. (2018). ICD-11: International Classification of Diseases 11th Revision. <https://icd.who.int>